

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΒΑΡΤΣ
ΣΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ
GEORGIOS SCHWARTZ MANSION
IN AMBELAKIA

ΛΑΡΙΣΑ / LARISSA

Η Κοινή Συντροφία και Αδελφότητα των Αμπελακίων

Κατά τον 18ο αιώνα αναπτύχθηκαν στα Αμπελάκια η γηματοουργία και η βαφική, που σταδιακά αποτέλεσαν την κύρια ασχολία των κατοίκων. Ως βασική ύλη για τη βαφή των νημάτων χρησιμοποιούσαν το φυτό ριζάρι ή ερυθρόδανο, το οποίο χάριζε στα νήματα έντονο και σιλπινό κόκκινο χρώμα. Οι οικοτεχνίες σταδιακά συνενώθηκαν σε Συντροφίες και το 1778 οι πέντε κυριότερες συνέστησαν την «Κοινή Συντροφία και Αδελφότητα των Αμπελακίων». Βασικός πρωτεύων της δημιουργίας της ήταν ο Γεώργιος Μαύρος ή Σβάρτς (Schwartz), ο οποίος διετέλεσε ισόβιος «διοικητής και επιστάτης» της. Στο αρχοντικό του στεγάζονταν βασικές λειτουργίες της Συντροφίας, όπως η φύλαξη των χρημάτων, οι συναλλαγές και οι συνελεύσεις των μελών.

Σκοπός του συνεταιρισμού ήταν η αύξηση και ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγής, η οικονομική ενίσχυση των μελών του και η οργάνωση δικτύου διάθεσης των προϊόντων στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις. Γρήγορα τα Αμπελάκια αναδείχθηκαν σε οικονομικό κέντρο της περιοχής και ο πλούτος έφερε πολιτιστική άνθηση. Από τις αρχές του 19ου αιώνα άρχισε σταδιακά η παρακμή του συνεταιρισμού, μέχρι περίπου το 1812, οπότε διαλύθηκε οριστικά.

Το αρχοντικό του Γεωργίου Σβάρτς

Το αρχοντικό του Γεωργίου Σβάρτς αποτελεί εξαιρετικό δείγμα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του 18ου αιώνα. Η ανέγερσή του ξεκίνησε το 1787 και ολοκληρώθηκε το 1798.

Πρόκειται για ένα τριώροφο οίκημα με κάτοψη σε σχήμα Γ. Ανήκει στον τύπο του βορειοελλαδικού σπιτιού, είναι δηλαδή μια πυργοειδής κατασκευή με πρότυπα από τη φρουριακή αρχιτεκτονική, με ισόγειο και ημιώροφο λιθόκτιστους και όροφο κατασκευασμένο από ελαφρά υλικά και διάτρητο από μεγάλα ανοίγματα.

Η είσοδος του αρχοντικού στη νότια πλευρά του κτηρίου οδηγεί στη «μεσαυλή» του κατωγίου (ισογείου). Αριστερά βρίσκεται ο «χαζίνες», το θολοσκέπαστο θησαυροφυλάκιο, όπου φυλάσσονταν τα χρήματα και τα επίσημα έγγραφα της Συντροφίας. Το πλακόστρωτο υπερυψωμένο τμήμα απέναντι από την είσοδο είναι η «πάνω αυλή», χώρος που χρησιμοποιούνταν για τις συνελεύσεις και τις συναλλαγές της Συντροφίας. Από εδώ η σκάλα οδηγεί στο μετζοπάτωμα (ημιώροφο), που αποτελούσε τη χειμωνιάτικη κατοικία της οικογένειας, με τρεις οντάδες (δωμάτια), «κρεβάτα» (καθιστικό), σοφά (χώρος ανοικτός προς την κρεβάτα με ελαφρά υπερυψωμένο δάπεδο) και βοηθητικούς χώρους.

Από την κρεβάτα του μετζοπατώματος, η οποία φωτίζεται από μεγάλα ξυλόφρακτα ανοίγματα, η ξύλινη σκάλα συνεχίζει στο «ξάνωγο» (όροφο), τον χώρο όπου διαβιούσε η οικογένεια κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Από την κεντρική κρεβάτα ανοίγονται στις τρεις πλευρές σοφάδες και στις τρεις γωνίες οντάδες, ο «οντάς του αετού», ο «μεσιακός» και ο «πράσινος». Ο όροφος αυτός προβάλλει σε όλες τις πλευρές με σαχνισιά που διαμορφώνονται στους επιμέρους χώρους. Μεγάλα παράθυρα και πολύχρωμοι φεγγίτες στο πάνω μέρος των τοίχων χαρίζουν στον χώρο άπλετο φως.

Το αρχοντικό εντυπωσιάζει λόγω τόσο της επιβλητικής αρχιτεκτονικής του όσο και της πλούσιας εσωτερικής του διακόσμησης. Ξυλόγλυπτες οροφές και επενδύσεις, περίτεχνα διαρθρωμένες και σκαλισμένες μεσάντρες (ντουλάπες), πορσελάνινα τζάκια και κυρίως ο πλούσιος ζωγραφικός διάκο-

σμος του ορόφου προσδίδουν στο κτήριο λαμπρότητα και πολυτέλεια και μαρτυρούν την οικονομική επιφάνεια και την καλλιέργεια των ενοίκων, και γενικότερα των Αμπελακιωτών κατά τον 18ο αιώνα.

Ο πλούτος του διακόσμου διαβαθμίζεται ως προς τα επίπεδα: στο κατώτερο αρχοντικό είναι στοιχειώδης έως ανύπαρκτος, στον ημιώροφο απλός και στον όροφο πλουσιότερος. Οι χώροι του ημιώροφου και του ορόφου κοσμούνται με ζωγραφικές παραστάσεις. Στις επιφάνειες απεικονίζονται πολιτείες πραγματικές, όπως η Κωνσταντινούπολη, αλλά και φανταστικές, τοπία, άνθη και πτηνά, γιρλάντες και άλλα διακοσμητικά θέματα. Ο νοτιοδυτικός οντάς του ξάνωγου, «ο οντάς του αετού», φέρει την πλουσιότερη διακόσμηση από όλους τους χώρους του αρχοντικού. Η ξύλινη οροφή του είναι ολόκληρη ζωγραφισμένη. Ο διάκοσμος της χωρίζεται σε τέσσερις ζώνες, από τις οποίες η δεύτερη περιλαμβάνει μικρών διαστάσεων λεπτομερείς τοπιογραφίες, που εναλλάσσονται με φυτικά και ανθικά κομμάτια μέσα σε περίτεχνα μπαρόκ πλαίσια.

Στο υπέρθυρο της εισόδου του «οντά του αετού» εικονίζεται η λεγόμενη μακέτα του σπιτιού με την κτητορική επιγραφή. Από το κείμενό της πληροφορούμαστε ότι ζωγράφος του αρχοντικού ήταν ο μάστορας με τα αρχικά Λ.Λ. Η τέχνη του διακρίνεται για το επιμελημένο σχέδιο, την ποικιλία των μοτίβων, τη φαντασία στην απόδοση, τα χαρούμενα χρώματα και απηχεί το αίσθημα της δημιουργικής διάθεσης, της ευημερίας και της χαράς για τη ζωή, που χαρακτηρίζαν τα Αμπελάκια στην περίοδο της ακμής τους.

Το αρχοντικό, μαζί με αυτό του Δημητρίου Σβάρτς, αδελφού του Γεωργίου, αγοράστηκε από το ελληνικό κράτος το 1965 και, αφού αναστηλώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού, αποτελεί επισκέψιμο μνημείο.

The Common Company and Brotherhood of Ambelakia

During the 18th century, spinning and dyeing developed in Ambelakia, and gradually came to be its residents' chief occupation. The basic substance they used for dyeing thread was the plant *rizari* (*erythrodamon*), which lent the thread an intense red sheen. Cottage industries gradually merged into companies, and the five major companies formed in 1778 the "Common Company and Brotherhood of Ambelakia". The main pioneer in its creation was Georgios Mavros or Schwartz, who served as its "administrator and overseer" for life. His mansion housed the Company's core operations, including custody of its funds, transactions, and meetings of its members.

The purposes of the cooperative were to increase and improve production, to financially support members, and to organize a distribution network for its products to major European cities. Ambelakia quickly developed into a financial center for the region, and wealth brought a period of cultural flourishing. The cooperative began to decline in the early 19th century, until around 1812 when it was finally dissolved.

The Georgios Schwartz mansion

The Georgios Schwartz mansion is an exceptionally fine example of traditional 18th century architecture. Its construction began in 1787 and was completed in 1798.

The mansion is a three-storey building with a Γ-shaped ground plan. It belongs to the Northern Greek house type, which is to say a fort-like construction whose models came from fortress architecture, with a stone-built ground floor and mezzanine, and an upper storey built of light materials and pierced by large openings.

The entrance to the mansion on the southern side of the building leads to the "middle courtyard" (*mesavli*) of the ground floor (*katogion*). To the left, there is the vaulted safe (*chazines*) where the Company's funds and official documents were kept. The paved elevated area opposite the entrance is the "upper courtyard", the area used for the Company's meetings and business transactions. From here, the stairway leads to the mezzanine level (*metzopotoma*), which served as the family's winter residence, with three chambers (*ontades*), a sitting room (*krevena*), an open space facing the sitting room with slightly elevated floor (*sofa*), and ancillary spaces.

From the mezzanine sitting room, which was lit by large wood-shuttered openings, a wooden staircase continues to the upper floor (*xanogo*), where the family lived during the summer months. The main sitting room opens onto three open areas (*sofades*), with three corner chambers: the "eagle chamber", the "common chamber", and the "green chamber". This floor projects on all sides with bays (*sachnisia*) created in individual rooms. Large windows and colorful skylights in the upper walls provide abundant light.

The mansion is impressive both by virtue of its imposing architecture as well as its wealth of interior decoration. Wood-carved ceilings and revetments, elaborately articulated and carved closets (*mesantres*), porcelain fireplaces, and above all the abundant mural decorations on the upper floor lend the building lustre and luxury, attesting to the financial standing, cultivation, and intellectual stature of its residents and of Ambelakia in the 18th century.

The abundant decoration is graduated by floors: on the mansion's ground level it ranges from rudimentary to non-existent; on the mezzanine it is simple, while on the upper floor it is the most abundant. The mezzanine rooms and those of the upper storey are decorated with painted scenes. On their surfaces are depicted real cities like Constantinople, as well as imaginary cities, landscapes, flowers and birds, garlands and other ornamental motifs. The top storey's southwest chamber, the "eagle chamber", is the most richly-decorated of all the mansion's rooms. Its wooden ceiling is entirely painted. The ceiling decoration is divided into four zones, of which the second includes small-scale, detailed landscapes alternating with vegetal and floral ornaments within elaborate Baroque frames. On the transom above the entrance to the "eagle chamber" is the so-called "model" of the house with its founder's inscription. The text informs us that the mansion's painter was an artisan whose initials were "LL.". His artistry is distinguished for its careful draftsmanship, its variety of motifs, imaginative renderings, and cheerful colors. It reflects the sense of creativity, prosperity and *joie de vivre* that characterized Ambelakia during its heyday.

This mansion was purchased, together with that of Georgios' brother Demetrios, by the Greek state in 1965. Following its restoration by the Ministry of Culture, it was opened to the public.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΒΑΡΤΣ ΣΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ

GEORGIOS SCHWARTZ
MANSION IN AMBELAKIA

ΛΑΡΙΣΣΑ / LARISSA

i T: 24950 93302

ΚΕΙΜΕΝΑ: Α. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΑΠ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

TEXT: A. ANASTASIADOU
TRANSLATION: D. BROWN KAZAZIS
GENERAL SUPERVISION: ARF, PUBLICATIONS
DEPARTMENT

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE
e-Ticketing system

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
HELLENIC REPUBLIC

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Ministry of Culture and Sports

Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων
Archaeological Resources Fund

www.tap.gr